

WISC-III skaper uro

Nina Strand

journalist i Tidsskrift for Norsk psykologforening

Er WISC-III en god metode for testing av skolebarn? Nei, ikke for de lavt fungerende barna, hevder erfarne fagfolk Tidsskriftet har snakket med. Testfirmaet Assessio mener at de har urealistiske forventninger.

Illustrasjonsfoto: Anders Bergh/Scanpix

Bjørn Ellertsen er professor ved Universitetet i Stavanger, og har privatpraksis som nevropsykolog i Bergen. Han er en kjent autoritet innen testfeltet, og har vært sentral i arbeidet med tilpasning av WISC-III til norsk. Ellertsen er alvorlig bekymret for at en del av barna som i dag blir WISC-testet, kommer ut med gale IQ- og indeksverdier. Allerede i november 2004 tok han kontakt med Psykologforeningen, fordi han stusset over IQ- og indeksverdier hos barn som skåret svakt. Tidsskriftet kontaktet ham for å få vite mer om bakgrunnen for bekymringen. – Barn som testes hos meg går gjennom en lang rekke tester, sier Ellertsen. – Lave WISC-III-skårer harmonerte dårlig med andre tester, og med inntrykk etter samtaler og observasjon av barna. Det ble tidlig klart for meg at vi har problemer med de svenske normene.

Ellertsen og Ine Baug Johnsen var blant flere fagfolk som i sin tid tok initiativet til oversettelsen av WISC-III, og Ellertsen og Johnsen skrev forordet til manualen. Etter halvannet års erfaring med bruk av testen, har han blandede følelser over å bli assosiert med den.

Sprikende resultater

Uroen for at noe var galt med de svenske normene førte til at Ellertsen bestemte seg for å skåre alle protokoller med tre normsett; amerikanske og engelske i tillegg til de svenske. Etter å ha gjort dette i over ett år, konkluderer han med stort sprik i tallverdiene. – En gutt på 14 år fikk for eksempel en total IQ på 58 med svenske normer, og henholdsvis 75 og 70 med amerikanske og engelske normer. Forskjellene er alt for store til at dette kan skyldes at de andre normsettene er litt eldre, sier han. Nylig ble to gutter på omkring 12 år testet, og de fikk omkring 60 poeng med svenske normer, og 20 poeng mer med engelske og amerikanske. Jeg har ikke nøyaktig tall på hvor mange protokoller jeg nå har gått igjennom, men det dreier seg om mellom 150 og 200, og jeg finner store sprik i verdiene.

– Er det problemer over hele skalaen?

– Det er vanskelig å vite sikkert. Barna som testes hos PPT vil jo ofte ligge litt lavt i verdier, og mine funn dreier seg i hovedsak om barn som har et IQ-nivå på 70 og lavere. Ved bruk av de svenske normene virket det som om normeringen stupte, ofte ned i området psykisk utviklingshemning. Sammenlignet med amerikanske og engelske normer risikerer man omkring 20 poeng forskjell. Derimot kan det se ut til å være et større sammenfall når en kommer over 80, men at forskjellene øker igjen når man kommer høyere opp.

Særlig blant de eldste

– Gjelder det alle aldersgruppene som blir testet med WISC-III?

– Det kan se ut til at det særlig gjelder de eldste barna, men jeg har ikke tilstrekkelige data til å uttale meg sikkert om det.

– Hvilke konsekvenser kan dette ha?

– Vi må jo gå ut i fra at barn kan ha fått diagnosen lettere psykisk utviklingshemmet eller lærevansker på sviktende grunnlag. Med andre ord at utredningene ikke holder faglig mål. Dette er meget urovekkende.

Ellertsen merker stor uro i fagmiljøer han har kontakt med, som PPT i Stavanger, Bergen og Vesterålen. – Jeg vet at psykologene i Laksevåg PPT har sluttet å bruke WISC-III-testen, sier han. – De bruker WISC-R i stedet. WISC-III er i ferd med å komme i miskreditt, og dette må det nå ryddes opp i.

Assessio har ikke informert

– Hvilke forventninger har du til Assessio?

– De må ta fatt i dette, og informere psykologene om problemet, gjerne gjennom Tidsskriftet. Det må gjøres snarest, før WISC-III kommer i ytterligere miskreditt hos psykologene. Jeg mener dessuten at Assessio må gjøre de amerikanske normene tilgjengelig for testbrukerne, slik at de kan brukes for å korrigere de svenske normeringene. Mitt forslag er at en dyktig psykometriker går inn i denne saken, slik at det kan utarbeides korrektiv til normene. Eventuelt kan engelske eller amerikanske normer legges inn i skåringsprogrammet, slik at vi kan sammenligne og korrigere når vi får mistanke om at den svenske skåringen ikke stemmer.

– Assessio sier i dette nummerets debattspalte at normene for skårer mellom 55 og 70 er lite reliable fordi det er så få barn på disse nivåene i normgrunnlaget?

Vi må jo gå ut i fra at barn kan ha fått diagnosen lettere psykisk utviklingshemmet eller lærevansker, på sviktende grunnlag, sier Ellertsen.

Foto: Odd Mehus/Scanpix.

– Ja, det er poenget, og det er i stor grad akkurat disse barna vi tester. Dermed innrømmer Assessio etter det jeg kan forstå at testen er ubrukelig. Det som er alvorlig med dette, er at Assessio i realiteten fraskriver seg ansvaret. Folk har kjøpt et produkt som de trodde var pålitelig, de har hatt tillit til at WISC-III var et reliabelt instrument. Assessio har ikke informert om svakhetene og begrensningene ved testens normering.

Testpolitisk utvalg engasjerer seg

Henvendelsen fra Bjørn Ellertsen til Psykologforeningen førte til at testpolitisk utvalg i foreningen engasjerte seg. Den 11. november i fjor skrev utvalget et skarpt brev til Assessio, der det uttrykte sterk bekymring: «Etter Testpolitisk utvalgs oppfatning krever denne situasjonen at Assessio retter en henvendelse til kjøpere og brukere av WISC-III, der man redegjør for hvordan normene på en faglig forsvarlig måte skal settes inn i et større bilde», skriver utvalget, og fortsetter: «Dette må utdypes og formuleres slik at det blir mulig for brukerne å se og vurdere om det kan være påkrevd med re-skåring, re-tolkning og ny rapport for barn som tidligere har vært testet med WISC-III». Utvalget konkluderer med at det er meget alvorlige vansker med en metode som står faglig og juridisk sentralt i forhold til å vurdere barns ressurser. Det ber Assessio om raskest mulig å informere om problemene i Tidsskriftet, og gi råd til psykologene om hvordan en kan håndtere situasjonen.

– Alle tester har svakheter

Tidsskriftet kontaktet Astri Lundervold som jobber ved Universitetet i Bergen og er spesialist i klinisk nevropsykologi. Hun sitter i ledelsen for undersøkelsen «Barn i Bergen», og har god kjennskap til WISC-III. Lundervold synes uroen rundt WISC-III er litt overdrevet. – Jeg kjenner til bekymringen, men synes nok det finnes en del unyanserte holdninger, sier hun. – Det er særlig i de nedre områdene vi får problemer, det har kritikerne rett i. Men etter mitt syn vil enhver test inneholde svakheter. Det er derfor avgjørende at en kjenner til styrke og svakheter ved enhver test og viser den varsomhet som er nødvendig ved tolkning av resultatene. Når det gjelder WISC-III, kan en aldri konkludere med at et barn har lettere psykisk utviklingshemning på grunnlag av denne testen alene, understreker hun. – Det er viktig å undersøke barnets adaptive funksjoner.

Lundervold føler seg trygg på at psykologer bruker WISC-III med forsiktighet. – Det forutsettes i våre etiske og faglige retningslinjer. Men man kan ikke være sikker på en tilsvarende kritisk holdning i andre yrkesgrupper som bruker testen, sier hun.

Ikke-språklige tester

Psykolog Torill Sundet Siqveland i PPT i Bærum bruker WISC-III sammen med andre tester og andre utredningsmåter: – WISC-III er for meg et utgangspunkt for å danne hypoteser, men jeg vil ofte trekke inn andre tester. Leiter er en test som ikke stiller så store krav til språk, og som kan være nyttig f.eks. i forhold til barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Vi får gjerne høyere skårer på denne testen enn med WISC. Noen barn er svake på mange områder, og da er ikke et nøyaktig tall for intelligens så viktig. Vi tenker tilrettelegging, og bruker i stor grad testene til å få informasjon om barnets ressurser. Det er også fokus i tilbakemeldingen til foreldrene, sier hun.

– Vi la vekk WISC-III

Vidar Ottesen er psykolog ved PPT Åsane, og har i flere år sittet i Psykologforeningens profesjonsutvalg og tidligere i testpolitisk utvalg. Ved hans kontor har de sluttet å benytte WISC-III, og gått over til den eldre utgaven WISC-R. – Barna vi utreder har ofte lærevansker, og kan være svakt presterende. Vi trenger en dypere forståelse av hva barnet strever med, og hvilke behov det har, slik at vi kan gi gode råd til barnet selv, foreldre og lærere. Men flere av oss fikk resultater med WISC-III som

fikk oss til å stusse. Poengene var lavere enn ventet. De stemte ikke med annen informasjon vi hadde om barna, og det var mer spredning i delresultatene enn vi var vant til. Dette skapte stor usikkerhet, og vi la altså vekk testen. Trist, for den er i hovedsak god. WISC-R er jo en gammel test, men den har sin styrke i at den er normert på bredt grunnlag i Norge. Vi har tatt et midlertidig valg, og bruker denne med forsiktighet, inntil videre, sier Ottesen.

Nå venter Ottesen og kollegene hans utålmodig på at Assessio rydder opp. – Assessio må gi oss retningslinjer og råd om hva vi skal gjøre. Vi reagerer på at det tar så lang tid før de kommer på banen, sier han. – Det ser jo ut til å være snakk om produktfeil. Enhver annen produsent som opplevde så stor uro omkring produktet sitt, ville vært raskt ute med informasjon og tiltak. Her dreier det seg om barn med skolevansker, som trenger grundige og gode tilbakemeldinger i forhold til ressurser og problemer.